

بنام خداوند مهربان

بازار پول و سرمایه

مدرس : عبداللهمیان

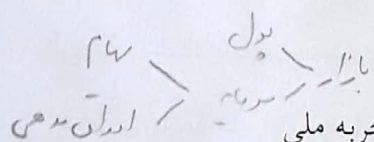
در ادبیات اقتصادی، بازارهای مالی به عنوان جریان‌های هدایت‌کننده منابع مالی از بخش غیرمولد به بخش تولید و مولد دارای نقش حیاتی در رشد اقتصادی، اشتغال‌زایی، سرمایه‌گذاری، تثبیت متغیرهای پولی و مالی و در مجموع بهبود رفاه جامعه است. اهمیت این بازارها به حدی بالا است که از آن‌ها به عنوان شریان‌های اصلی اقتصاد یاد می‌شود. در ادبیات اقتصادی به‌ویژه ادبیات اقتصاد مالی، بازار سرمایه نقش اساسی در رشد اقتصادی از طریق: ۱) تامین مالی بنگاه‌ها، ۲) تخصیص بهینه منابع، ۳) بهبود نقد شوندگی دارایی‌ها ۴) بهبود راهبری شرکتی و ۵) افزایش شفافیت در اقتصاد دارد. ویژگی‌های مذکور در بسیاری از تحقیقات دانشگاهی اثبات شده و تئوری‌های نظری منسجمی در این باره ارائه شده است. در میان کارکردهای پنج‌گانه یادشده، آن کارکردی که به‌طور مستقیم بر تولید و رشد اقتصادی اثرگذار است را می‌توان تامین مالی دانست. تامین مالی چالش بزرگ تمامی بنگاه‌های اقتصادی در کشورهای توسعه‌یافته و به‌ویژه در حال توسعه است. از این رو ساختار بازار مالی هر اقتصادی به عنوان منبع اصلی تامین مالی آن اقتصاد اهمیت بسیاری می‌یابد. صفحات پیش‌رو به خواننده تفاوت‌های آشکاری میان ساختار بازار مالی ایران و کشورهای توسعه‌یافته را نشان خواهد داد. از دیگر سو بازار سرمایه ایران به عنوان بخشی تأثیرگذار از بازار مالی در سال‌های گذشته کوشیده تا خود را به عنوان منبعی پایدار برای تامین مالی اقتصاد ملی به اثبات برساند. آمارها نشان می‌دهند که این کوشش‌ها به ارتقای جایگاه بازار سرمایه ایران انجامیده‌اند اما باوجود یافتن مسیر هنوز تا رسیدن به مقصد فاصله بسیاری وجود دارد.

۲- نقش بازار سرمایه در تولید و رشد اقتصادی از منظر تئوری‌های اقتصادی

رابطه بین واسطه‌گری مالی و رشد اقتصادی در دهه‌های اخیر به عنوان یکی از محورهای اصلی در ادبیات توسعه مالی مطرح شده است. بر اساس این ادبیات، بخش مالی نقش اساسی در توسعه و رشد اقتصادی دارد و به دلیل ایفای نقش واسطه‌ای در تخصیص منابع به همه بخش‌های اقتصادی از طریق کاهش هزینه تامین مالی و نیز تشویق پس‌اندازها و استفاده کارا از آن‌ها، سهم عمده‌ای در رشد بلندمدت اقتصادی دارد. علاوه بر ادبیات توسعه مالی، نظریه‌های رشد کلاسیک‌های جدید (لوکاس، رومر، ریبلو، گراسمن و هلیمن) نیز به صورت ضمنی بر اهمیت تأثیر توسعه مالی بر رشد اقتصادی تأکید کرده و معتقدند که کارکردهای مالی از دو کانال، انباشت سرمایه و ابداعات فناوری بر رشد اقتصادی تأثیر می‌گذارند. از سوی دیگر، بر اساس تئوری و نظریه‌های اقتصادی، رشد

اقتصادی با افزایش ظرفیت تولید و سرمایه‌گذاری برافزایش اشتغال تأثیرگذار است؛ بنابراین بر اساس مبانی نظری موجود، توسعه مالی به صورت مستقیم بر رشد اقتصادی و به صورت غیرمستقیم برافزایش اشتغال تأثیر می‌گذارد.

در مطالعات تجربی صورت گرفته در این زمینه نیز اجماع کلی اقتصاددانان با تأکید این ادبیات نشان می‌دهد که افزایش دسترسی به ابزارهای مالی و نهادهای مالی، هزینه اطلاعات و مبادلات را در اقتصاد کاهش می‌دهد و سبب رشد اقتصادی، افزایش سرمایه‌گذاری، بهبود اشتغال و در مجموع افزایش رفاه جامعه خواهد شد. علاوه بر ادبیات توسعه مالی و نظریه‌های رشد کلاسیک، بسیاری از اقتصاددانان در سال‌های دور (نظیر شومپتر (۱۹۱۲)، هیکس (۱۹۶۹)، مک‌کینون (۱۹۷۳)، فرای (۱۹۹۵)) بر اهمیت بازارهای مالی به‌ویژه بازار سرمایه و نقش کلیدی آن در توسعه و رشد اقتصادی تأکید داشته‌اند و مطالعات تجربی که در سطح جهانی توسط محققین انجام شده است نیز بر ارتباط مثبت توسعه مالی بر رشد اقتصادی تأکید دارند^۱. علاوه بر مطالعات گسترده در سطح جهانی، در داخل کشور نیز برخی مطالعات^۲ بر اهمیت بازارهای مالی به‌ویژه بازار سرمایه در بهبود فضای کسب‌وکار و رشد اقتصادی تأکید داشتند. در مجموع با توجه به مطالعات داخلی صورت گرفته در این رابطه، تأثیر مثبت بازار سرمایه بر رشد اقتصادی و اشتغال بدیهی است.

ساختار بازارهای مالی و جایگاه بازار سرمایه؛ عرصه جهانی و تجربه ملی

به‌طور کلی بازار مالی در اقتصاد هر کشوری به دو بخش بازار پول و بازار سرمایه تفکیک می‌شود. بازار سرمایه به‌نوبه خود به‌عنوان یک بازار اوراق بهادار شامل دو بخش بازار سهام و بازار اوراق بدهی است. بدین‌سان می‌توان اجزای کلی بازار مالی هر اقتصادی را از دیدگاه تامین مالی آن بازار به سه بخش بازار پول، بازار سهام و بازار اوراق بدهی تفکیک کرد. بزرگی هر یک از این بازارها نشانگر رویکرد آن اقتصاد در دستیابی به منابع مالی است. در تحقیقات انجام‌شده به‌طور معمول ارزش مانده تسهیلات بانکی به‌عنوان نماینده بازار پول، ارزش بازار سهام نشانگر تمرکز اقتصاد بر تامین مالی از طرق سهام و ارزش مانده اوراق بدهی منتشره نشان‌دهنده چگونگی بهره‌گیری و توجه اقتصاد بر ابزار بدهی است.

طبقه بندی بازارهای مالی بر اساس نوع دارایی

می‌توان بازار اوراق بهادار را به دسته‌های زیر تقسیم‌بندی کرد:

بازار سهام: (stock market) یک بازار سازمان‌دهی شده است که با هدف خرید و فروش سهام شکل گرفته شده است. یک نمونه این بازار می‌تواند بازارهای بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران باشد.

بازار اوراق بدهی: (Debt market) بازاری است که در آن ابزارهای با درآمد ثابت (اوراق قرضه) داد و ستد می شوند. یک نمونه این بازار می تواند اوراق خزانه اسلامی منتشر شده در فرابورس ایران باشد. *اوراق شرکت - دارایی*

بازار ابزارهای مشتقه (Derivative Market): معاملات در این بازار نسبت به بازار نقدی سرعت و قدرت نقدشوندگی بیش تری دارد و هزینه کم تری در بازار ایجاد می کند بازاری است برای معاملات ابزارهایی مبتنی بر دارایی های مالی یا فیزیکی که از آن جمله می توان به اختیار معامله و قرارداد آتی اشاره کرد. یک نمونه این بازار می تواند قراردادهای آتی سکه طلای بورس کالای ایران باشد

طبقه بندی بازارهای مالی بر اساس مرحله عرضه اوراق بهادار

بازار دست اول (اولیه) (primary market)

شرکت ها، مؤسسات و بنگاه های اقتصادی برای تأمین منابع مالی مورد نیاز خود به مبالغ هنگفتی نیاز دارند که اغلب این منابع را در مقابل واگذاری اوراق بهادار خود، به دست می آورند. واگذاری اوراق بهادار و تأمین اعتبار برای اولین بار در بازار دست اول انجام می شود. به عبارت دیگر در بازار دست اول، اوراق بهادار برای نخستین بار منتشر می شوند. بر این اساس فروشنده اوراق بهادار در واقع همان ناشر اوراق بهادار است. در بازار اولیه شرکت های تأمین سرمایه، مهمترین نقش را ایفا می کنند. از نقش آن ها می توان به پذیره نویسی و تعهد پذیره نویسی اشاره کرد. اگر پذیره نویسی، مبلغ سرمایه بالایی بخواهد، گاهی شرکت های تأمین سرمایه باهم سندیکا تشکیل می دهند. یک نمونه از این بازار می تواند پذیره نویسی سهام یک شرکت سهامی عام باشد.

بازار دست دوم (ثانویه) (Secondary market)

پس از عرضه اوراق بهادار در بازار اولیه و به منظور آن که این اوراق بتوانند مورد داد و ستد قرار گیرند، به بازار دیگری نیاز است که به آن بازار ثانویه اوراق بهادار گفته می شود. در این بازار، اوراق قابلیت داد و ستد پیدا می کنند. وجود بازار دست دوم، صرفاً به این دلیل است که قابلیت نقدشوندگی اوراق بهادار منتشر شده در بازار دست اول را افزایش دهد، ضمن این که شرایطی فراهم می آورد که قرض دهندگان و قرض گیرندگان در صورت لزوم به آسانی بتوانند تصمیمات سرمایه گذاری خود را تغییر داده، به فروش اوراق بهادار خریداری شده یا خرید اوراق بهادار دیگر اقدام کنند. مهمترین نقش را در بازارهای ثانویه شرکتهای کارگزاری بازی می کنند.

اوراق قرضه: سند توسط دولت سرخسود است اما که دولت اصل ربح این اوراق توسط دولت سرخسود

بدین خاطر در ایران سرمایه داران با سه سه آن بسیار پسند است

سهامات اوراق سهام، اوراق بدهی

بورس -ها نمونه -ای از بازار ثانویه هستند. در کل هر بازاری که معاملات دست دوم بیشتر و مستمری داشته باشد نشان -دهنده قدرت آن بازار است.

طبقه بندی بازارهای مالی بر اساس سررسید تعهدات مالی

الف (بازار پول (Money market)

بازار پول بازار کم ریسکی است که قابلیت نقد شوندگی بالا دارد و به عنوان یک ابزار مالی کوتاه مدت می -توان از آن نام برد . بانک ها ، اوراق تجاری (پرداخت سود در فواصل زمانی مشخص معمولا کمتر از یک سال) و گواهی های سپرده (که توسط بانک ها انجام می -شود و کم ریسک -ترین ابزار مالی بازار پول است) ، موسسات مالی اعتباری ، کارگزاران و سرمایه گذاران همه جزو فعالان بازار پول هستند که برای تامین نقدینگی و گردش سرمایه به وجود آمده اند.

ب (بازار سرمایه (Capital market)

بازار سرمایه پر ریسک تر است و سرمایه داران با اهداف مالی بلند مدت در آن اقدام به سرمایه گذاری می کنند. شرکت ها و سازمان های بسیاری وجود دارند که برای تامین منابع مالی خود با مشکل مواجه می شوند اما می توانند از طریق شرکت های سرمایه گذاری، انتشار اوراق قرضه و سهام های عادی و ممتاز ، وام های بانکی و استفاده از تسهیلات بانک ها کمبود سرمایه شان را جبران کنند. بازار سرمایه نسبت به بازار پولی از تنوع و گستردگی بیشتری برخوردار است.

مهمترین کارکرد بازارهای مالی شامل بازارهای پول، سرمایه و بیمه در اقتصاد ملی، تجهیز منابع پس اندازی و هدایت آن به سوی فعالیتهای مولد اقتصادی است، ضمن آنکه تعیین قیمت وجوه و سرمایه، انتشار و تحلیل اطلاعات و توزیع ریسک اقتصادی نیز اغلب در شمار کارکردهای این بازارهاست.

ارکان بازار اوراق بهادار

به دنبال تحولات اقتصادی و اجتماعی دهه ۱۳۴۰ و شروع حرکت اقتصاد ایران به سمت اقتصاد مبتنی بر بازار و افزایش فعالیتهای صنعتی در آن دوره که تامین مالی آن بدون شک نیازمند بازارها و ابزارهای جدید بود، ایجاد بورس اوراق بهادار در دستور کار قرار گرفت و قانون تاسیس آن در اردیبهشت ۱۳۴۵ به تصویب مجلس شورای

ملی رسید و پس از آن، بورس اوراق بهادار تهران به عنوان یکی از ابزارهای متکی به نظام بازار آزاد با هدف تشویق بخش خصوصی در اقتصاد ایران تأسیس شد و از بهمن ماه ۱۳۴۶ فعالیت خود را با پذیرش سهام بانک توسعه صنعتی و معدنی ایران، شرکت نفت پارس، اوراق قرضه دولتی، اسناد خزانه و اوراق قرضه عباس-آباد به طور رسمی آغاز کرد. بورس اوراق بهادار تهران تا سال ۱۳۸۴ در چارچوب تعیین شده در قانون مزبور فعالیت کرد، در این ساختار، سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار تهران به عنوان تنها رکن اجرایی، با شخصیت حقوقی مستقل غیر انتفاعی، مسئولیت اداره بورس را به عهده داشت. این سازمان را هیئت مدیره‌ی هفت نفره‌ی اداره می کرد که توسط مجمع عمومی اعضا انتخاب می شدند. هیئت مدیره هم دبیرکل را به عنوان بالاترین مقام اجرایی بورس انتخاب می کرد. نظارت بر فعالیت سازمان کارگزاران بورس تهران هم بر عهده شورای بورس، به عنوان بالاترین رکن تصمیم گیری و مسئول و ناظر حسن اجرای قانون تأسیس بورس اوراق بهادار، قرار داشت. قانون تأسیس بورس اوراق بهادار، در سال ۱۳۸۴ و با توجه به عدم توان پاسخگویی به نیازهای جدید بازار اوراق بهادار، مورد بازنگری قرار گرفت و در آذرماه همان سال، قانون بازار اوراق بهادار به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

ارکان تشکیل بازار اوراق بهادار در قانون جدید عبارتند از:

الف) شورای عالی بورس و اوراق بهادار

این شورا بالاترین رکن بازار اوراق بهادار است که تصویب سیاست کلان و خط مشی بازار در قالب سیاست های کلی نظام و قوانین و مقررات مربوط و همچنین اتخاذ تدابیر لازم برای ساماندهی و توسعه بازار اوراق بهادار و اعمال نظارت عالیه بر اجرای قانون بازار اوراق بهادار از مهمترین وظایف آن است.

اعضای شورای عالی بورس و اوراق بهادار عبارتند از:

۱) وزیر امور اقتصادی و دارایی که ریاست شورا را نیز بر عهده دارد؛

۲) وزیر بازرگانی؛

۳) رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛

۴) روسای اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون؛

۵) رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار که به عنوان دبیر شورا و سخنگوی سازمان نیز انجام وظیفه خواهد کرد؛

۶) دادستان کل کشور یا معاون وی؛

۷) یک نفر نماینده از طرف کانون‌ها؛

۸) سه نفر خبره مالی منحصر از بخش خصوصی با مشورت تشکل‌های حرفه‌ای بازار اوراق بهادار به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و تصویب هیات وزیران؛ و

۹) یک نفر خبره منحصر از بخش خصوصی به پیشنهاد وزیر ذی‌ربط و تصویب هیات وزیران برای هر بورس کالایی.

ب- سازمان بورس و اوراق بهادار (سبا)

بر اساس قانون بازار اوراق بهادار، نهاد جدیدی تحت عنوان سازمان بورس و اوراق بهادار ایجاد شد تا زیر نظر شورای عالی بورس به نظارت بر اجرای قوانین و مقررات، تنظیم و تدوین مقررات و انجام دیگر وظایف تعیین شده در قانون بپردازد. به عبارتی مقام ناظر بازار اوراق بهادار ایران به دو نهاد شورای عالی بورس و سازمان بورس و اوراق بهادار تقسیم شد. سبا موسسه عمومی غیر دولتی است که دارای شخصیت حقوقی و مالی مستقل است و توسط هیئت مدیره پنج نفره اداره می‌شود. اعضای هیئت مدیره از میان افراد امین و دارای حسن شهرت و تجربه در رشته مالی منحصر از کارشناسان بخش غیردولتی به پیشنهاد رئیس شورا و با تصویب شورا انتخاب می‌شوند.

ج- بورس اوراق بهادار تهران

بر پایه قانون بازار اوراق بهادار، بورس اوراق بهادار تهران نیز از سازمان عمومی غیر انتفاعی به شرکت سهامی عام انتفاعی تبدیل شد و عملیات اجرایی را بر عهده گرفت. تشکیل، سازماندهی و اداره بورس اوراق بهادار؛ پذیرش اوراق بهادار؛ وضع و اجرای ضوابط حرفه‌ای و انضباطی برای اعضاء، تعیین وظایف و مسئولیت‌های اعضاء و نظارت بر فعالیت آنها؛ نظارت بر حسن انجام معاملات اوراق بهادار پذیرفته شده؛ تهیه، جمع‌آوری، پردازش و انتشار اطلاعات؛ و نظارت بر فعالیت ناشران اوراق بهادار پذیرفته شده از مهمترین وظایف مربوط به آن است. اداره بورس اوراق بهادار تهران بر عهده هیئت مدیره است که از هفت عضو تشکیل می‌شود. اعضای هیئت مدیره منتخب مجمع عمومی هستند و برای دو سال انتخاب می‌شوند.

اداره امور اجرایی شرکت هم به عهده مدیرعامل شرکت است که توسط هیئت مدیره انتخاب می شود.

بازار کالا و خدمات

این بازار در واقع نخستین بازاری است که انسان ها برای رفع نیازهای خود ابداع نمودند. انسان ها آموختند تا محل منسجم و مشخصی را برای مبادله کالاهای خود ایجاد کنند و یک سلسله مقررات و قوانین خاص بازار را تنظیم نموده و از رویه ها و هنجارهای به وجود آمده توسط افراد موجود در آن تبعیت نمایند.

در این نوع بازار ابتدا مبادله پایاپای مستقیم شکل گرفت، بدین صورت که افراد، کالاها و خدمات گوناگون را با یکدیگر مبادله می کردند و سپس دوره پولی کالایی یا مشخص نموده یک نوع خاص از کالا به عنوان مبنای ارزش گذاری شروع شد و به وسیله آن مبادلات تهاتری یا پایاپای غیرمستقیم شکل گرفت. این کالای خاص در جوامع مختلف می توانست متفاوت باشد مانند پوست حیوانات، نمک، غلات و در مراحل پیشرفته تر نقره و طلا. سپس واحد پولی مورد پذیرش، به عنوان تسهیل کننده معاملات مورد استفاده قرار گرفت و از آن پس دوره پول اعتباری آغاز شد.

خصوصیات بازار کالا و خدمات

در این بازار، ارزش هر کالا یا خدمت با مبلغی پول تعریف شده و عموماً معاملات درون این بازار تحت مکانیسم های شناخته شده ای انجام می پذیرد. عرضه در این بازار بسیار متنوع بوده و انواع کالا و خدمات را هر چند نامشابه و غیرهمگون، در آن می توان یافت. در بازار کالا و خدمات، واحد پولی به عنوان واسطه معامله می تواند در بخش های مختلف بازار به راحتی جابجا شود و محدودیتی برای آن وجود ندارد. در واقع ما می توانیم نقدینگی موجود خود را در بخش های مختلف بازار و تحت قوانین و اصول آن به گردش دریاوریم.

دو رکن اصلی این بازار، تولید کنندگان کالا و خدمات به عنوان عرضه کنندگان و مصرف کنندگان به عنوان تقاضا کنندگان می باشند. تعادل در این دو رکن، تعادل در کل بازار را به ارمغان آورده و در حالت معمول از رکود و تورم جلوگیری می کند.

بازار مالی

بازار مالی بازاری است که نوع خاصی از دارایی های مالی در آن مورد داد و ستد قرار می گیرند. دارایی مالی دارایی است که ارزش آن متکی به خودش نبوده و نیازمند تضمین و اعتبار شخص دیگری است و بدون اعتبار

بخشی شخص دیگر، این دارایی ارزشمند نخواهد بود. مانند سهام اوراق مشارکت یا حتی چک و پول. هر چند وجود بازار مالی شرط ضروری برای ایجاد و مبادله دارایی مالی نیست، در بیشتر اقتصادها ایجاد و مبادله دارایی های مالی در نوعی بازار مالی صورت می پذیرد.

نقش بازار مالی

بازار مالی سه کارکرد اقتصادی بر عهده دارد.

۱، قیمت یابی

روابط متقابل خریدار و فروشنده در بازار مالی، قیمت دارایی مبادله شده را تعیین می کند. به عبارن دیگر، این روابط بازده مورد انتظار دارایی مالی را تعیین می کند. هم چنان که انگیزه بنگاه برای به دست آوردن وجوه به بازده مورد انتظاری که سرمایه گذار طلب می کند، بستگی دارد، این ویژگی بازار مالی نیز نشان می دهد که در هر اقتصاد، وجوه چگونه میان دارایی های مالی مختلف تقسیم شود. این فرآیند را قیمت یابی می نامند.

شناخت انواع بازارها : بازار کالا و خدمات و بازار مالی

۲، ایجاد نقدینگی

بازارهای مالی مکانیسمی برای سرمایه گذار فراهم می کنند تا در هر زمان دلخواه، بتواند دارایی مالی اش را به فروش برساند. این ویژگی بازار را اصطلاحاً "ایجاد نقدینگی" می نامند. این ویژگی برای سرمایه گذاران، جذاب است به ویژه آن زمان که شرایط سرمایه گذار او را وادار یا تشویق به فروش می کند. در صورت نبود نقدینگی، دارنده اوراق بهادار، ناچار خواهد بود آن را تا زمان سررسید و یا حتی تا زمان انحلال شرکت نزد خود نگهدارد. هر چند همه بازارهای مالی به نوعی نقدینگی فراهم می کنند، اما آنچه بسبب تفاوت بازارها می شود، میزان نقدینگی آنهاست.

۳، کاهش هزینه معاملات

بازارهای مالی موجب کاهش هزینه معاملات می شوند. معاملات دو نوع هزینه دارند: هزینه جستجو و هزینه اطلاعات

هزینه جستجو بیانگر هزینه های آشکار مثل هزینه درج آگهی، خرید یا فروش است و نیز در برگیرنده هزینه های پنهان مثل زمان صرف شده برای یافتن طرف معامله است. وجود بازار مالی سازمان یافته، هزینه های جستجو را پایین می آورد.

هزینه های اطلاعات، هزینه های مربوط به برآورد ویژگی های سرمایه گذاری یک دارایی مالی است یعنی مقدار و احتمال وقوع جریان نقدینگی که از یک دارایی مالی انتظار می رود.

بازار مالی دارای تقسیم بندی های مختلفی است که هر کدام از آن ها با توجه به نوع نگرش به بازار ایجاد می شود. یکی از این تقسیم بندی ها، تقسیم بندی با توجه به سررسید اوراق بهادار است. از این حیث بازار مالی به بازار پول و سرمایه قابل تقسیم است.

بازار ارز

بازار ارز یا به اختصار بازار فارکس بازاری است که در آن عرضه کنندگان و تقاضا کنندگان به خرید و فروش ارز میپردازند. بازار ارز را نباید در حکم مکان یا محلی تلقی کنیم بلکه آن را باید در حکم مکانیسمی دانست که خریداران و فروشندگان ارز برای انجام معامله ارزی به یکدیگر نزدیک می کند.

بازار ارز نیز همانند هر بازاری از عرضه کنندگان و تقاضا کنندگان تشکیل شده است اما از دیلرها به عنوان یک گروه یاد شده است. دیلرهای ارز اغلب در حالی عرضه کننده ارزی هستند که متقاضی همان ارز با نرخ دیگر می باشند.

عرضه کنندگان ارز عبارتند از صادر کنندگان کالاها، شرکتهای حمل و نقل دریایی، هوایی، زمینی، سفارت خانه ها و کنسولگری ها، شرکتهای خارجی، دانشجویان، تجار، توریست ها و ..... در مقابل تقاضا کنندگان ارز عبارتند از واردکنندگان کالا، شرکتهای حمل و نقل، بیماران، تجار، توریست ها و ....

دلالت ارز نقش مهمی در بازار ارز دارند. کار دلالت ارز آن است که خریدار و فروشنده ارز را به هم نزدیک نماید. چون سرمایه دلال محدود است به حساب خود وارد معامله ارزی نمی شود و فقط برای مشتریان اقدام به انجام معامله می نمایند.

وظیفه و کار اصلی بازار ارز تبدیل ارزی انتقال قدرت خرید از کشوری به کشور دیگر می باشد. به علاوه بازار ارز اعتبارات کوتاه مدت برای تامین مالی تجارت خارجی را تامین می نماید. بازار ارز امکانات لازم برای اجتناب از خطرات ارزی و تسهیل امر تجارت را در اختیار تجار می گذارد.

به طور کلی بانکها، شرکتهای نمایندگیها، دلالان، تجار و برخی از اشخاص مانند سوداگران بازار باز ارز را تشکیل می دهند که به وسیله تلفن، سوئیفت، تلگراف، تلکس و یا پست دائما با یکدیگر در تماس هستند بدین ترتیب بازار ارز یک بازار جهانی است و به مکان مشخصی اطلاق نمی گردد. عینیت این بازار در سیستم تجهیزات ارتباطی قابل مشاهده می باشد. وقتی که از بازار ارز بخصوص صحبت می شود مانند بازار دلار منظور کلیه مکانهایی خواهد بود که در آنجا دلار مبادله می شود. بدین ترتیب بازار لندن، پاریس، نیویورک، توکیو، دوی، تهران، شیراز، کراچی، بمبئی، مسکو و خلاصه کلیه مکانهایی که دلار خریداری یا فروخته می شود را در بر می گیرد.

معاملات در بازار ارز به صورت نقد (spot) یا سلف (forward) انجام می شود. در معاملات نقدی، ارز به هنگام انجام معامله با حداکثر تا ۴۸ ساعت بعد از تاریخ انعقاد قرارداد بین بانک و مشتری قابل تحویل است. چنانچه مشتری در معاملات نقدی توریست باشد، تحویل و تحول به هنگام انجام معامله صورت می گیرد. اما زمانی که بانکی دیگر ارز نقدا خریداری می نماید، قاعدتا بانک فروشنده بعد از تاریخ انعقاد قرارداد دو روز کاری برای تحویل ارز به بانک خریدار مهلت خواهد داشت. در معاملات سلف بر عکس معاملات نقدی ارز در سر رسید قابل تحویل و تحول می باشد.

معاملات سلف ارز به معاملات ثابت (fixed forward) و اختیاری (option forward) قبل تفکیک می باشد. در معاملات سلف ثابت تاریخ یا زمان سر رسید برای تحویل و تحول ارز مورد معامله دقیقا مشخص می باشد. در معاملات سلف اختیاری مشتری که با بانک قرارداد سلف ارزی منعقد کرده است، این فرصت را دارد که تا تاریخ سر رسید طبق نرخ ارز توافق شده به انجام معامله با بانک اقدام نماید. چنانچه مشتری تا سر رسید نسبت به تحویل و تحول ارز با بانک اقدام ننماید نرخ ارز توافق شده معتبر نخواهد بود و بانک با نرخ جدید با مشتری وارد معامله خواهد شد.

اهمیت بازارهای مالی:

در واقع هدف از تشکیل بازارهای مالی، توسعه اقتصادی از طریق تمرکز منابع و جمع آوری وجوه مالی یا سرمایه می باشد. کمبود درآمد، تقاضا و سرمایه گذاری سبب کمبود تولید کالاهای سرمایه ای و به تبع آن گسترش فقر می گردد. لذا وجود یک بازار مالی بویا و منظم لازمه یک اقتصاد پر رونق و فعال می باشد که در این بین وجود موسسات مالی قوی سهم عمده ای در توسعه بازارهای مالی ایفا می کنند.

انواع تقسیم بندی های متداول در بازار های مالی

- تقسیم بندی بازارهای مالی به لحاظ حقوقی: الف: بازار بدهی (با حقوق ثابت) ب: بازار سهام (با حقوق متغیر) از نظر نوع حقوق می توان بازارهای مالی را به بازار اوراق با درآمد ثابت (مثل اوراق فرضیه و مشارکت) و بازار اوراق با درآمد متغیر (مثل بازار سهام) تقسیم کرد بازار اوراق با درآمد ثابت به بازار بدهی معروف است. بازاری که در آن درآمد معین پیش بینی نمی شود بازار سهام نام دارد با وجود آنکه سهام ممتاز به عنوان نوعی سهام در نظر گرفته می شود ولی در این طبقه بندی با توجه به اینکه درآمد ثابتی برای آن متصور است جزء بازار بدهی محسوب می گردد.

- تقسیم بندی به لحاظ سررسید: از نظر سررسید، بازار های مالی به بازار داراییهای مالی کوتاه مدت (بازار پول) و بازار داراییهای مالی با سر رسید میان مدت یا بلند مدت (بازار سرمایه) تقسیم می شود مرز بین این دو دارایی یکسال کامل است یعنی دارایی های مالی با سررسید کمتر از یک سال در بازار پولی طبقه بندی می شوند و دارایی های مالی با سررسید بیشتر از یک سال در بازار سرمایه طبقه بندی می شوند.

برای مثال می توان اوراق قرضه با سررسید کمتر از یکسال را در بازار پول طبقه بندی نمود و همچنین با توجه به اینکه سهام دائمی و بیش از یکسال است در بازار سرمایه دادو سند می شود.

تقسیم بندی از لحاظ نحوه انتشار الف: اولیه (دست اول) ب: ثانویه (دسته دوم) بازاری را که اوراق بهادار آن برای اولین بار منتشر شده و در اختیار سرمایه گذاران قرار گرفته است بازار دست اول یا بازار اولیه و بازاری که اوراق بهادار پس از مدتی در آن داد و ستد می شود بازار دست دوم یا بازار ثانویه می نامند.

تقسیم بندی از لحاظ ساختار سازمانی: در این نوع تقسیم بندی بازار های مالی به انواع بازارحراجی، بازارهای خارج از بورس OTC و بازارهای واسطه طبقه بندی می شوند. در بازار حراجی قیمت اوراق بهادار توسط معاملات خریداران و فروشندگان در یک مکان مشخص تعیین می گردد کارگزاران تالار بورس به نمایندگی از سوی سرمایه گذاران در این بازار به خرید و فروش می پردازند. در مباحث بعدی با بازار های خارج از بورس بیشتر آشنا خواهیم شد.

منابع مالی و انواع آن: مهم ترین عامل تعیین شده رشد و توسعه اقتصادی، تمرکز و تشکیل منابع ملی است که این امر از طریق پس انداز بخشی از درآمد و مصرف آن در سرمایه گذاری میسر می شود. منابع مالی از جنبه های مختلف قابل طبقه بندی است:

طبقه بندی نخست در سطح کلان

۱. منابع داخلی ۲. منابع خارجی

روشهای افزایش منابع داخلی

- افزایش درآمد ملی از طریق مدرن کردن روشهای تولید، بکارگیری منابع کارا، استفاده موثر از منابع استفاده نشده، تقسیم مطلوب نیروی کار و ...

- جذب پس انداز از طریق آموزش، افزایش نرخ بهره تبلیغات و ...

- تاسیس موسسات پولی و مالی کارا

- طولانی تر کردن توزیع ناعادلانه درآمد: چون بخش فقیر، درآمد خود را مصرف می کند ولی ثروتمند پس

- طولانی تر کردن توزیع ناعادلانه درآمد: چون بخش فقیر، درآمد خود را مصرف می کند ولی ثروتمند پس انداز می کند. ادامه این روند به رشد پس انداز و افزایش منابع کمک می کند. البته ادامه این روند با مشکلاتی همراه

است. بطور مثال باعث تنش های سیاسی و اجتماعی می شود معلوم هم نیست که ثروتمند منابع خود را به تولید اقتصادی اختصاص می دهد.

روشهای جذب منابع خارجی

- کمکهای خارجی: از طریق وام، اعتبار کمکهای بلاعوض و... اما مهمترین روش ایجاد پروژه های مشترک مثل پارس جنوبی

- محدودیت واردات مخصوصاً کالاهای لوکس به شرط آنکه منابع حاصل از این محدودیتها صرف سرمایه گذاری مولد شود

- مطلوب کردن تراز پرداخت خارجی به شرط آنکه از مزاد تراز پرداخت برای واردات کالاهای سرمایه ای مولد استفاده شود.

طبقه بندی دوم در سطح خرد

۱. افزایش بدهیها ۲. حقوق صاحبان سهام

یعنی با افزایش بدهی و همچنین جذب سرمایه از طریق افزایش حقوق صاحبان سهام می توان در سطح خرد و کوچک بنگاه های اقتصادی اقدام به تامین مالی نمود.

طبقه بندی سوم با در نظر گرفتن مدت زمان

۱. تامین مالی کوتاه مدت ۲. تامین مالی میان مدت و بلند مدت

منابع تامین مالی کوتاه مدت

- اعتبارات تجاری: وقتی یک بنگاه از بنگاه دیگر کالایی خریداری می کند فوراً اقدام به تسویه نقدی نمی نماید همچنین زمان کوتاه که در تراز های مالی باعث افزایش بدهی های بنگاه می شود باعث تمرکز منابع و افزایش آن خواهد شد.

- استقراض از بانکهای تجاری

- اسناد تجاری مانند بند (۱)

منابع تامین مالی میان مدت و بلند مدت

- استقراض بلند مدت از بانکهای تجاری

- انتشار و عرضه اوراق بهادار (سهام عادی، سهام ممتاز، اوراق قرضه)

- کسب کمکهای بلاعوض، فروش دانش تکنیکی و...

موسسات مالی: موسساتی که در بازارهای مالی به فعالیت می پردازند را به سه گروه عمده طبقه بندی می کنند.

۱. موسسات شاغل در بازار پول مانند بانکهای تجاری، بانکهای تخصصی صندوق های بازنشستگی موسسات مالی غیر بانکی

۲. موسسات شاغل در بازار سرمایه مانند شرکتهای کارگزاری مشاوران، سرمایه گذاری، شرکتهای سرمایه گذاری

۳. موسسات فعال در بازار تامین اطمینان مانند خریداران دیون مشاوران مالی و سرمایه گذاری شرکتهای سرمایه گذاران بازده ثابت و...

بازار پول و مشخصات آن

بنا به تعریف، بازار پول بازاری برای دادوستد پول و دیگر دارایی‌های مالی جانشین نزدیک پول است که سررسید کمتر از یک سال دارند. همچنین می‌توان از بازار پول به عنوان بازار ابزارهای مالی کوتاه مدت با ویژگی اندک بودن ریسک عدم پرداخت، نقدشوندگی و ارزش اسمی زیاد نام برد. تمرکز فعالیت این بازار در استفاده از ابزارهایی است که به اشخاص و بنگاه‌های تجاری این امکان را می‌دهند که به سرعت نقدینگی خود را به میزان مطلوب درآورند. دلیل عمده نیاز واحدهای اقتصادی به بازار پول، عدم همزمانی دریافت پول و انجام مخارج است. هر چند این امکان برای واحدهای اقتصادی وجود دارد که مستقل از دریافت وجوه نقدی، برای انجام مخارج برنامه‌ریزی شده خود، منابع پولی نگهداری کنند. اما این امر متضمن هزینه‌ای به شکل نرخ بهره است و بنگاه‌های اقتصادی با هدف حداقل کردن این هزینه، تلاش می‌کنند که کمترین منابع مالی ممکن را برای انجام دادوستدهای روزانه نگهداری کنند. برای این منظور، آن‌ها ترکیبی از منابع نقد و ابزارهای مالی بازار پول با ویژگی نقدینگی بالا و هزینه و ریسک به نسبت اندک را مورد استفاده قرار خواهند داد. بازار پول یک بازار سازمان یافته نیست. به عبارت دیگر محل جغرافیایی خاصی برای بازار پول در نظر گرفته نمی‌شود و به طور کلی بانک‌ها، مؤسسات اعتباری غیربانکی و سایر مکان‌هایی که دادوستد ابزارهای مالی بازار پول در آن انجام می‌شود، تشکیل‌دهنده بازار پول هستند. مشارکت کنندگان در بازار پول، افراد یا واحدهای دارای مازاد نقدینگی هستند که به عنوان پس اندازکننده از طریق مستقیم یا غیر مستقیم منابع خود را با سررسیدهای کوتاه مدت در اختیار واحدهای نیازمند منابع مالی قرار می‌دهند. به عبارتی، مهمترین رسالت بازار پول ایجاد تسهیلات برای واحدهای اقتصادی به منظور تأمین نقدینگی - به معنای کوتاه مدت آن - و نیز تأمین سرمایه در گردش است.

ویژگیهای بازار پول

- سررسید ابزارهای آن کوتاه مدت است
- گردش پول و نقدینگی در این بازار سریع است
- درجه نقد شوندگی ابزار آن بالاست
- ریسک سوخت اصل سرمایه در آن پایین است

نهادهای بازار پول

بانک مرکزی و دیگر واسطه‌های مالی بانکی از قبیل، بانک‌های تجاری و مؤسسات اعتباری غیربانکی از مهمترین نهادهای بازار پول به شمار می‌آیند. در کنار این واسطه‌های مالی، شرکت‌های تجاری، دولت و مؤسسات دولتی، صندوق‌های سرمایه‌گذاری، کارگزاران و معامله‌گران و در نهایت سرمایه‌گذاران نیز نقش مهمی در این بازار ایفا می‌کنند.

ابزارهای بازار پول

- اسناد خزانه: اسناد خزانه، اوراق بهادار کوتاه مدتی هستند که توسط دولت منتشر می‌شوند و سررسید آن‌ها به‌طور معمول سه ماه، شش ماه و یک سال است. این اسناد هنگام فروش به صورت تنزیل شده (به مبلغی کمتر از مبلغ اسمی) به فروش می‌رسند و در تاریخ سررسید، دارنده آن مبلغ اسمی سند را دریافت می‌کند. پس در ردیف ابزارهای تنزیل شده بازار پول قرار می‌گیرند. انتشار و بازخرید این اوراق توسط بانک مرکزی و به نمایندگی از دولت انجام می‌شود. مهمترین ویژگی اسناد خزانه، ریسک اندک آن است. سرمایه‌گذاری که وجوه خود را در اسناد خزانه سرمایه‌گذاری می‌کند مایل به پذیرش کمترین ریسک ممکن است. به همین دلیل این اسناد از بازده نسبتاً پایینی برخوردارند. اسناد خزانه عمدتاً توسط مؤسسات سرمایه‌گذاری که به دنبال سرمایه‌گذاری موقت در مکانی مطمئن هستند، خریداری می‌شود.

- پذیرش بانکی: پذیرش بانکی که دستور پرداخت مبلغ معینی به حامل آن در تاریخ معینی است، از جمله قدیمی‌ترین و کوچکترین (از نظر حجم و مبلغ) ابزارهای بازار پول به شمار می‌رود. اگر چه این ابزار مالی از قرن

دوازدهم مورد استفاده واقع شده است، اما تا سال های دهه شصت که حجم تجارت بین الملل افزایش فوق العاده ای یافت، یک ابزار مهم در بازار پول به شمار نمی رفت. در هر حال این ابزار به منظور تأمین مالی کالاهایی که هنوز از فروشنده به خریدار منتقل نشده است مورد استفاده قرار می گیرد. بدین ترتیب که این اوراق توسط یک مؤسسه تجاری و در وجه یک بانک تجاری خصوصی کشیده می شود و وقتی که بانک مزبور آن را مهر نماید (یعنی بپذیرد) به عنوان یک پذیرش بانکی شناخته می شود. به عنوان مثال، فرض کنید که شرکت "الف" در ایران می خواهد کالایی را از شرکت "ب" در ژاپن خریداری نماید. شرکت ژاپنی از آن جا که شناختی نسبت به شرکت ایرانی طرف قرارداد خود ندارد، لذا تمایلی به ارسال کالا پیش از دریافت پول نخواهد داشت. از طرف دیگر، شرکت ایرانی نیز تمایلی به پرداخت پول قبل از دریافت کالا را ندارد. در چنین شرایطی، این شرکت تجاری می تواند با انتشار اوراق پذیرش بانکی موجبات تحقق معامله را فراهم سازد. اگر چه پذیرش بانکی، در ابتدا به منظور تأمین مالی محموله کالای انتقال یافته در سطح بین الملل مورد استفاده قرار می گرفت، اما امروزه از این ابزار به منظور تأمین مالی محموله کالاهای داخلی، ذخیره سازی اقلام اصلی کالاهای داخلی و خارجی قابل عرضه در بازار و تهیه اعتبار به منظور مبادله دلار برای بانک های کشورهای معین نیز مورد استفاده قرار می گیرد. پذیرش بانکی منافع مستقیمی برای بانک ها نیز ایجاد می کند. به این ترتیب که بانک بدون استفاده از ظرفیت های خلق اعتباری اش، قادر به حمایت از نیازهای اعتباری مشتریان خود خواهد بود. پذیرش بانکی از بازار ثانویه بسیار مناسبی برخوردار است، که دلالت بر بانک های مرکزی خارجی و بانک های داخلی از مهمترین فعالان آن هستند.

- اوراق تجاری: نوعی اوراق قرضه کوتاه مدت - با سررسید ۲۷۰ روز یا کمتر - است که توسط شرکت های مالی و مؤسسات غیرمالی منتشر می شود. اوراق تجاری برای شرکت هایی که در کوتاه مدت به وجه نقد نیاز دارند، ابزار مالی مؤثری محسوب می شود. همچنین این اوراق می توانند به عنوان راهکار تأمین مالی میان مدت و حتی دراز مدت نیز مورد استفاده قرار گیرند. در این حالت، شرکت، اوراق تجاری جدید را به قصد پرداخت بدهی های سررسید شده قبلی خود منتشر می کند. البته در سال های اخیر بازار اوراق تجاری به طور فزاینده توسط بانک های تجاری به عنوان منبع وجوه قابل استقراض مورد استفاده قرار گرفته است. اوراق تجاری بدون پشتوانه هستند و معمولاً بازپرداخت آن ها به وسیله دارایی خاصی تضمین نمی شود. هر چند که بنگاه های فروشنده این اوراق، می بایست دارای خطوط پشتیبانی کننده از طرف بانک های تجاری باشند. در اکثر کشورها دسترسی به این بازار قانونمند است و تنها بنگاه هایی که در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده و از حداقل سرمایه تعیین شده ای برخوردار باشند، می توانند به انتشار اوراق تجاری اقدام کنند. اوراق تجاری همانند اسناد خزانه، به صورت تنزیل شده به فروش می رسند و بازده آن ها به روش نرخ تنزیل محاسبه می شود. اوراق تجاری بر خلاف اسناد خزانه، بازار دست دوم قابل توجهی ندارند و این عامل باعث کاهش قدرت نقدشوندگی آن شده است. این اوراق به دو دسته عمده تقسیم می شوند:

دسته اول، اوراقی هستند که توسط شرکت های بزرگ و معتبر منتشر می شوند. که به طور مستقیم و بدون نیاز به کارگزاران و معامله گران به خریداران ابزارهای مالی فروخته می شوند.

دسته دوم، که توسط شرکت های کوچکتر اما خوشنام و معتبر منتشر می شوند و از طریق معامله گران و کارگزاران به مشتریان فروخته می شوند. نرخ بهره این دسته از اوراق معمولاً بیشتر از اوراق منتشر شده توسط شرکت های بزرگ است که علت آن ریسک بیشتر و همچنین وجود هزینه های دادوستد توسط معامله گران است.

انتشار اوراق تجاری به طور معمول توسط یک فروشنده خاص، برای مثال شعبه یک بانک تجاری، انجام می شود و بازخرد آن هم اغلب به عهده فروشنده است. اوراق تجاری مزیت های عمده ای برای فروشندگان و خریداران به همراه دارند و به همین دلیل بازار آن در سال های اخیر رشد سریعی را شاهد بوده است. امتیاز مهم این اوراق برای فروشندگان، کمتر بودن هزینه آن نسبت به استقراض از بانک های تجاری است. همچنین اوراق تجاری به دلیل بازده بالاتر نسبت به اسناد خزانه و همچنین همخوانی سررسید آن با نیازهای سرمایه گذاران، از جذابیت خاصی برای مشتریان برخوردار است. بزرگترین بازار اوراق تجاری در جهان مربوط به ایالات متحده آمریکا است. به طوری که

حجم دادوستد در آن نزدیک به ۸۰ درصد مبادلات جهان را تشکیل می‌دهد. پس از آن، بازار کشورهای اروپایی قرار دارند که به رغم جوان بودن، طی سال‌های اخیر رشد قابل‌ملاحظه‌ای داشته‌اند.

- گواهی سپرده: گواهی سپرده جوانترین و در عین حال از مهمترین ابزارهای بازار پول به شمار می‌رود. این گواهی از اوایل دهه ۱۹۶۰ میلادی مطرح شد و به دلیل انعطاف‌پذیری، تنوع و بازار دست دوم سازمان یافته، به سرعت گسترش یافت. به گونه‌ای که هم اکنون از مهمترین منابع تأمین مالی بانک‌های تجاری و همچنین از اجزا مهم پرتفوی سرمایه‌گذاران به شمار می‌رود. گواهی سپرده، سندی است که توسط یک مؤسسه سپرده‌پذیر - به طور معمول یک بانک - در قبال مبلغ مشخصی پول که نزد آن سپرده شده، منتشر می‌شود. این گواهی دارای سررسید و همچنین نرخ بهره معین است. این نوع سرمایه‌گذاری در واقع دو مزیت عمده دارد، نخست این که سرمایه‌گذار می‌تواند به دقت بازده پول خود را محاسبه کند. دوم، زمان سررسید اصل و بهره گواهی نیز مشخص است. در یک دسته‌بندی کلی، گواهی‌های سپرده به دو بخش قابل انتقال و غیرقابل انتقال تقسیم می‌شوند. دارنده گواهی سپرده قابل معامله می‌تواند آن را قبل از تاریخ سررسید در بازار دست دوم به فروش برساند. به همین دلیل این گواهی‌ها از نقد شوندگی بالایی برخوردار هستند، زیرا دارنده آن در صورت نیاز به پول نقد می‌تواند آن را در بازار دست دوم به فروش برساند. اما گواهی‌های غیرقابل مبادله، قابل فروش مجدد نیستند و دارندگان آن در صورت نیاز به وجه نقد تنها می‌توانند به مؤسسه سپرده‌پذیر مراجعه و با تحمل جریمه در نظر گرفته شده، سپرده خود را از مؤسسه خارج کنند. حداقل دوره سررسید گواهی‌های سپرده هفت روز و حداکثر آن نامحدود است. اما در عمل بیشتر گواهی‌های سپرده با سررسید کمتر از یک سال منتشر می‌شوند و در بین آن‌ها، گواهی‌های سه ماهه و شش ماهه از عمومیت بیشتری برخوردارند. گواهی‌های سپرده قابل معامله براساس ارزش اسمی به دو دسته گواهی‌های بزرگ و گواهی‌های کوچک تقسیم می‌شوند. برای نمونه در آمریکا ارزش اسمی گواهی سپرده‌ی بزرگ بیشتر از یک میلیون دلار و ارزش اسمی گواهی سپرده کوچک کمتر از یک میلیون دلار است. گواهی‌های سپرده بزرگ اغلب به وسیله بانک‌ها، صندوق‌های سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاران نهادی (مؤسسات سرمایه‌گذاری) و صندوق‌های بازار پول خریداری می‌شوند، در حالی که اغلب مشتریان گواهی‌های سپرده کوچک، اشخاص هستند. همچنین نرخ بهره گواهی سپرده کوچک، کمتر از گواهی سپرده بزرگ است.

به طور معمول گواهی سپرده قابل معامله، براساس بازار در نظر گرفته شده برای فروش، به دو دسته داخلی و خارجی تقسیم می‌شود. نوع داخلی این گواهی‌ها برای فروش در داخل کشور و نوع خارجی آن برای فروش در کشورهای دیگر به صورت ارزی منتشر می‌شوند. گواهی‌های سپرده ارزی خود به دو دسته بانکی و یورو تقسیم می‌شوند که این امر به دلیل اهمیت و جایگاه بازار ایالات متحده آمریکا و اروپا در بازار پول جهان است. گواهی‌های سپرده ارزی که به قصد فروش در آمریکا منتشر می‌شوند به نام گواهی‌های سپرده بانکی و گواهی‌های سپرده‌ای که برای فروش در اروپا منتشر می‌شوند به گواهی‌های سپرده یورو معروفند. بدیهی است که این گواهی‌ها برای فروش در مناطق دیگر جهان نیز منتشر می‌شوند که به دلیل اهمیت کمتر، نام استاندارد برای آن‌ها وجود ندارد. همچنین نوع دیگری از گواهی‌های سپرده وجود دارند که توسط مؤسسات اعتباری غیربانکی منتشر می‌شوند و به نام گواهی‌های سپرده اعتباری معروف هستند.